

18.93x24.03	31	עמוד 17	עורך הדין	17/01/2011	25736901-3
אוניברסיטת בר איל - 80039					

משבר הגיור

סדר יום

גיור אחד, שלושה מסלולים

נדרש גיבוש של רוב ציוני שיתגייס למען פרויקט גיור באמצעות רבנים אורתודוקסים מתונים, שיפעילו מדיניות הלכתית המחבקת את המבקשים להתגייר. על הכנסת לקבוע בחוק כי הסמכות להנפקת תעודות המרה תוענק במקביל לשלושה מוסדות ממלכתיים: הרבנות הראשית לישראל, הרב הצבאי הראשי וראש מערך הגיור

ידידיה שטרן

פרופ' ידידיה שטרן,
סגן נשיא המכון
הישראלי לדמוקרטיה
ומרצה למשפטים
באוניברסיטת בר-אילן

הזכות הרחבה המוקנית על ידי חוק השבות, הביאו לכך שבישראל חיים כיום כ-320 אלף עולים, אזרחים ישראלים, שאינם יהודים על פי ההלכה ואף אינם מוכרים כיהודים על פי דין המדינה. מדי שנה מתווספים אליהם כ-8,000 עולים לא יהודים חדשים. הריבוי הטבעי של קבוצה זו עומד על כ-4,000 ילדים בשנה. בשנים האחרונות גדל החלק של העולים שאינם יהודים מקרב כלל העולים: על פי הערכות רווחות, מאז שנת 2000 רוב ילדי העולים ממדינות חבר העמים אינם יהודים על פי ההלכה.

מצב דברים זה יוצר אתגר של ממש, שמעורבים בו היבטים מגוונים: ראשית, **ההיבט האישי** של פגיוע בזכויות האדם של העולים הלא יהודים: הדין האישי של אזרחי ישראל נקבע על פי הדין הדתי. כיוון שהדת היהודית איננה מתירה נישואים עם מי שאיננו יהודי (ובהיעדר נישואים אזרחיים מוכרים בישראל), העולים הלא יהודים אינם יכולים להינשא ליהודים בישראל. היינו, הם פסולי חיתון עם יותר מ-75% מהאוכלוסייה. הם גם אינם יכולים להיקבר בבתי קברות יהודיים, ומתעוררות שאלות נוספות הנובעות מן הסטטוס האישי ומההשתייכות

העידן הגלובלי מתאפיין בתנועות הגירה המוניות שנובעות מפערים ברמת חיים בין מדינות ומאינטרסים מגוונים, ובהם גם שיקולים מדיניים והומאניים. מופעים לחצים על שערי הכניסה למדינות מפותחות, אשר משתדלות לווסת את הזרם באמצעות חקיקה המבטאת מדיניות הגירה מתוכננת. עניין זה מקבל זווית מיוחדת בישראל, עקב חוק השבות המאפשר כניסה למדינה לכל יהודי וללא יהודים שקשורים ליהודים בקשרי משפחה.

וביתר פירוט: חוק השבות מקנה זכות הגירה ל"ישראלי לא רק ליהודי (המוגדר על פי ההלכה כמי שנולד לאם יהודייה או שנתגייר), אלא גם למי שנשוי לבן העם היהודי; מי שאביו יהודי (גם אם אימו איננה יהודייה); מי שהוא נכד של יהודי; ומי שהוא בן זוג של ילד או של נכד של יהודי. כך, למשל, יהודי שנישא לפני 80 שנה ללא-יהודייה, ונפטר לפני 20 שנה, "מוריש" את זכות ההגירה האוטומטית לישראל לכל ילדיו ונכדיו, ואף לבני זוגם, גם אם הם ושני הוריהם אינם יהודים, ובלי לבחון את שאלת הזיקה הסרייטיבית שלהם לעם היהודי.

גל העלייה לישראל ממדינות חבר העמים, בצירוף

13.98x19.81	32	עמוד 17	עורך הדיון	17/01/2011	25736911-4
אונברסיטת בר איל - 80039					

שחשים יהודים על פי לאומיותם אך אינם מוכרים ככאלה על ידי הדת, יגברו הלחצים להפרדה בין דת לבין המדינה.

חמישית, **ההיבט הציוני**: בעתיד הנראה לעין, רוב פוטנציאל העולים לישראל מהתפוצות יבוא מקרב משפחות מעורבות. מדיניות גיור חייבת לקחת בחשבון עובדות אלו ולהיערך בהתאם. ככל שנקשה על הגיור, כך גם נקשה על העלייה. שמרנות בגיור משמעה חיסול האפשרות לעלייה משמעותית מהגולה ארצה.

הפיתרון המתבקש לקשיים אלו הוא גירום מרצון של העולים שאינם יהודים. הדבר ונואם את שאיפתם להיות חלק מן העם היהודי, ותואם גם את האינטרס הלאומי. ואכן, ראשי ממשלות ישראל הכריזו על הגירור כמשימה לאומית ואף קיבלו החלטות שונות בנושא, כגון הקמת מערך גירור ממלכתי. ואולם, הנתונים מראים כי סך המ־תגיירים מקרב עולי חבר העמים עומד על כאלף איש בשנה במערך האזרחי ועוד קרוב ל־800 מתגיירים במערך הצבאי. נתון זה מאכזב: הוא עולה כדי 15% מהגידול הש־

נתי של הקבוצה הרלוונטית. היינו, הבעיה מחריפה
מדי שנה בשנה בממדים מדאיגים.

סקר שנערך בקרב העולים מראה כי רבים מהם מרגישים כיהודים. בהתאמה, רק כ-10% מהם בחרו להירשם בישראל כבני הדת הנוצרית. כשני שלישים מהם די מעוניינים או מאוד מעוניינים לה' רגיש חלק מהעם היהודי. למרות זאת, הרצון לה' שתייך איננו מתורגם לביקוש מעשי אחר גיור. אם לפני העלייה ארצה קרוב למחצית העולים מעוניינים בגיור, לאחר העלייה המספר יורד דרמטית.

מהן הסיבות העיקריות לביקוש הנמוך לביצוע התהליך? ניתן להצביע על מספר סיבות: המעבר המרכזי הוא הרף ההלכתי הגבוה שמציבים בתי הדין לגיור. הללו בודקים את ההתאמה של המועמד

הדתית, כגון בעניין אימוץ ילדים. זוהי פגיעה קשה בזכויותיהם של העולים.

שנית, **ההיבט הלאומי-חברתי**: מן העבר האחד, ככל שגדל מספרם של העולים הלא יהודים, כך גם מתחזקת המוטיבציה של מגזרים רחבים – ובראשם דתיים ומסורתיים – לקיים מגילות יוחסין שמבדילות בין מי שנחשב יהודי על פי ההלכה לבין האחרים. התוצאה האפשרית היא פירוד היסטורי בעם, שקשה לצפות אם, מתי וכיצד יוכל להתאחות. חסימת שערי הגיור עלולה להביא להתפרקותנו לקבר.

צות משנה שאינן מכירות זו בזו. יכולתנו לתפקד כקבוצה לאומית-חברתית אחת – תצ-טמצם. מן העבר האחר, העו-לם הלא יהודים, אם יידחו על ידי בני הלאום היהודי, עלולים לבחור באופציה של התנכרות והתבדלות ולהגדיר את עצמם כקבוצה לאומית נפרדת. כך או כך, שימור המצב יביא לטרג-דיות אישיות ולאומיות שקשה לשערן מראש.

שלישית, **ההיבט הלאומי-דתי**: כשלושה רבעים מהיהודים בישראל מביעים התנגדות נחרצת לנישואי תערובת בין יהודים לאחרים. ההתבוללות הנפוצה בגולה נחשבת על

ידי רבים כמנוגדת לא רק לדת היהודית אלא גם לאינטרס הלאומי. התערותם המקווה של העולים הלא יהודים בחברה הישראלית עתידה לגרום לריבוי דרמטי של נישואי תערובת בישראל ול"יבוא" של תופעת ההתבוללות אל תוך המדינה היהודית.

רביעית, **ההיבט הדתי**: כיום, כמעט הכל מסכימים שהכניסה אל העם היהודי מותנית בתהליך של גיור, על פי הדת. ואולם, לא לעולם חוסן: אי מתן פיתרון לעולים הלא יהודים עתיד להצמיח דרישה רחבה להפקיע את האחריות על גבולות הקולקטיב מידי רבנים. אם כך יהיה, אנו עתידים לעמוד לפני שינוי המוסכמות מימי עזרא ונחמיה. את השלכותיו של שינוי דרמטי כל כך קשה לחזות מראש. בנוסף לכך, אם יתהווה בישראל סקטור גדול של אנשים

מספר המתגירים בצה"ל
מתקרב ל-5,000 איש ואישה.
הללו תופסים את עצמם
כיהודים לכל דבר ועניין.
והנה עתה הרבנות הראשית
מטילה ספק בגיורים אלו.
בכך דוחפת הרבנות הראשית
את הציבור בישראל - כולל
דתיים ממלכתיים כמוני -
לדרוש כי הסמכות הבלעדית
בנושא הגיור תינטל ממנה

14x20.13	33	עמוד 17	עורך הדיון	17/01/2011	25736916-9
אוניברסיטת בר איל - 80039					

צילום: פלאש 90

ראש הממשלה נתניהו במפגש עם חיילים הנמצאים בתהליך גיוור

הדיון בבקשות לגיור, תשס"ו-2006, שהתקין הרב הראשי לישראל, רשאי בית הדין, במקרים מסוימים, לבטל גיור. קו פרשת המים היה בפסק דין של בית הדין הרבני באשדוד, שבו נקבע כי יש לבטל גיור של אישה שהתגיירה לפני 15 שנה משום שלא שמרה מצוות. פסק הדין אושרר על ידי בית הדין הרבני הגדול. אגב הפסיקה הטיל בית הדין ספק בכשרותם של אלפי גיורים שנעשו בבתי דין מוכרים, בהנהגתו של הרב חיים דרוקמן. כנגד פסק הדין של בית הדין הרבני העליון הוציא בג"ץ צו על תנאי וצו ביניים.

זאת ועוד: מתברר כי מספר רשמי נישואים מקרמיים מסרבים לרשום לנישואים את הגרים המתגוררים באזור סמכותם, תוך הטלת פקפוק בכשרותם ההלכתית של הגיורים. מאחר שהרישום לנישואים מסור לסמכות הבלעדית של רב המקום, המתגייר איננו יכול להינשא בישראל. יודגש: הסירוב נוגד הנחיה מפורשת של הרבנות הראשית כי יש לרשום לנישואים מי שמחזיק בתעודת גיור ("מעשה בית הדין") ובתעודת ההמרה. נושא זה תלוי ועומד בבג"ץ 2532/10 **מכון עתים נ' הרבנות הראשית לישראל**.

קשיים אלו יוצרים יחסי ציבור גרועים במיוחד

מד להצטרפות לעם היהודי על פי שלושה היבטים מצטברים: היבט סוציולוגי – האם המועמד הצטרף לקהילה דתית? האם ילדיו לומדים במערכת החינוך הדתית? היבט פסיכולוגי – האם המועמד רואה את עצמו כדתי? מהי המוטיבציה שלו להצטרפות ליהדות? היבט התנהגותי – האם המועמד מקיים מצוות (שומר שבת, אוכל כשר, שומר על קוד לבוש – כיפה, צניעות וכו')? רק לאחר שהשתכנעו הדיינים כי המועמד אכן חפץ לשמור מצוות ולחיות כדתי, ימשיך בית הדין בתהליך הגיור.

בפועל, רוב העולים הלא יהודים אינם מעוניינים בשמירת מצוות. הם רואים את עצמם כמצטרפים ללאום, ולא לדת. הם אינם חפצים להיות שונים מהרוב היהודי החילוני בישראל ולא מבינים מדוע נדרש מהם מה שרוב היהודים אינם מקיימים בפועל. התוצאה היא שעל מנת להתגייר הם חייבים להתחזות. הדרך אל היהדות ואל ההתערות המלאה בלאום היהודי עוברת בשקר. לפיכך, אין פלא שהביקוש להצטרף לתהליך הגיור נמוך כל כך.

הסיבה השנייה היא החשש שמא בית הדין יבטל את הגיור גם לאחר שהושלם כדיון. אכן, על פי כללי

אונײַברסיטעט בר איל - 80039

כיום אין במדינת ישראל חוק המסדיר את נושא הגיור. ואולם, פקודת העדה הדתית (המרה) משנת 1927 קובעת כי מי שהמיר את דתו ורוצה שתינתן לכן נפקות חוקית נדרש לקבל מראש העדה הדתית שאליה נספח או משלוחו תעודת אישור, שאותה יציג לממונה המחזיז על פי הפקודה שירשום את דתו החדשה של המבקש. ראש העדה הדתית היהודית הוא הרב הראשי לישראל, הרב שלמה עמאר, ולכן הוא המוסמך הבלעדי על פי החוק ליתן תעודה המעניקה משמעות משפטית למעשה הגיור. בלעדי